

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๓

สงครามล้างโลก

ท่านนักปฏิบัติพึงทราบอย่างถึงใจว่า การรบการต่อสู้กับกิเลสซึ่งเป็นเจ้าอำนาจครอบงำโลกธาตุภายในจิตใจของสัตว์โลกนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญอยู่มาก จึงเหมือนกันกับการทำสงครามล้างโลก ใครดีอยู่ใครไม่ดีไป ถ้ากิเลสมีความฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าธรรมที่เราจะนำมาใช้ ธรรมภายในใจก็บรลัย ใจตกเป็นทาสของกิเลสตลอดไป ถ้าธรรมอาวุธเครื่องประหัตประหารกิเลส ที่เรานำมาใช้มีกำลังมากไปโดยลำดับ กิเลสก็ทนความบรลัยไม่ได้ ใจก็เป็นอิสระอย่างเต็มที่ประจักษ์กับตัวเอง โดยไม่ต้องไปถามใคร

พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ไม่ทรงสนพระทัยว่าจะถามใครอีกในเรื่องความประจักษ์แห่งความบริสุทธิ์ของใจ ซึ่งแสดงผลประเสริฐอยู่ภายในพระองค์ท่าน ไม่ปรากฏว่าพระองค์ทรงสนพระทัยถามใครแม้คนหนึ่งภายในโลกทั้งสามนี้ ใจจึงเป็นทั้งคลังแห่งความสกปรกโสภณ คลังแห่งวัฏจักร เพราะกิเลสเป็นเจ้าอำนาจปกครองควบคุมใจอยู่ตลอดมา และเป็นคลังแห่งความบริสุทธิ์ประเสริฐสุดในโลกทั้งสามนี้ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนได้

เมื่อสิ่งที่สกปรกรุกรุงคือวัฏจักร ได้สลายไปจากใจหมดแล้วด้วยการปราบปรามโดยทางความเพียรและเครื่องมือที่ทันสมัย พระองค์จึงมีความสามารถฉลาดแหลมคมและทรงองอาจกล้าหาญเต็มที่ นับแต่ขณะที่ได้ตรัสรู้มาแล้ว นำธรรมออกสั่งสอนโลกทั้งสามนี้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มอรรถเต็มธรรม

ผู้มีความมุ่งต่อความจริงอยู่แล้ว จึงได้ถึงใจในขณะที่พระองค์แสดงอรรถธรรมขั้นนั้น ๆ ซึ่งเป็นความจริงด้วยกันตามส่วนแห่งธรรม ให้เข้าถึงใจหรือซาบซึ่งถึงใจอย่างเต็มที่ เมื่อการแสดงถึงโทษถึงภัยที่เป็นอยู่ภายในจิตใจ ให้ถึงเหตุถึงผลถึงโทษจริง ๆ ผู้ฟังก็ได้ฟังและซาบซึ่งถึงโทษในสิ่งที่เป็นโทษภายในใจจริง ๆ และได้ฟังทั้งสิ่งที่เป็นคุณให้ถึงใจจริง ๆ ภายในใจของตนจากพระโอวาทของพระพุทธเจ้าแล้ว ความเห็นโทษและความเห็นคุณนั้นจึงเป็นกำลัง ไม่มีสิ่งใดเสมอได้อีกเช่นเดียวกันที่จะมีแก้ไขในสิ่งที่จะละหรือควรละก็ต้องละด้วยความถึงใจ สู้กันถึงเป็นถึงตาย ในสิ่งที่จะควรบำเพ็ญให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ขึ้นเพื่อถึงจุดหมายปลายทาง อันเป็นสิ่งที่มีความค่าอย่างถึงใจนั้นก็ทำอย่างถึงใจ สุดท้ายชีวิตจิตใจความเป็นอยู่ในสกลกายความสุขความทุกข์ที่เป็นอยู่ในธาตุในชั้นนี้ ไม่มีอาการใดสิ่งใดที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินด้วยความเห็นคุณและเห็นโทษอย่างถึงใจนั้นเลย

เพราะพระพุทธเจ้าทรงรู้อย่างถึงพระทัยหรืออย่างถึงใจ ทรงสั่งสอนสัตว์โลกด้วยพระเมตตาอย่างถึงใจเช่นเดียวกัน และธรรมนั้นก็ถูกต้อง ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อน ตรงกับคำว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ ทุกชั้นทุกภูมิแห่งธรรม ไม่มีแง่ที่จะสงสัย ทรงแสดงสิ่งใดว่าผิดต้องผิดไปตามที่ทรงแสดงนั้นแท้ไม่เป็นอื่น ทรงแสดงว่าทางนี้เป็นทางถูกวิธีการนี้เป็นวิธีการที่ถูกต้องให้ส่งเสริมกำลังของตนและความ پاکเพียรทุกด้าน เพื่อโหมตัวเข้าสู่จุดที่ตนต้องการอันเป็นผลที่จะพึงหวังนั้นอย่างเต็มที่เต็มฐาน

ด้วยเหตุนี้บรรดาพระสาวกทั้งหลายที่ออกมาจากสกุลต่าง ๆ จึงไม่ปรากฏว่าสาวกองค์ใดมีความหวังใยพัวพันกับลูกกับหลาน กับบ้านช่องสมบัติพัสถาน ยศถาบรรดาศักดิ์มากนักน้อย เนื่องจากได้เห็นคุณเห็นโทษแล้วอย่างถึงใจในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้มาแล้วอย่างเต็มใจจากพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และจากประสบการณ์ที่ตนได้เคยผ่านมาแล้ว เป็นแต่เพียงว่ายังไม่เข้าใจในขณะนั้น เมื่อได้ยินได้ฟังพระองค์แสดงอย่างถึงใจแล้ว ย่อมสลัดตัดขาดไปได้ทันที ความที่จิตเคยเชื่อใยในสิ่งทั้งหลายมาตั้งเดิมนั้น ย้อนกระแสเข้ามาเป็นความเชื่อใยใฝ่ธรรม เพื่อนำตนให้ประกอบความ پاکเพียรอย่างเต็มที่เต็มฐาน ด้วยเหตุนี้กิเลสจึงต้องขาดไปเรื่อย ๆ

สถานที่อยู่ก็มุ่งแต่จุดสำคัญ ๆ ที่จะเป็นสถานที่ฆ่ากิเลสได้เป็นอย่างดี อาหารการบริโภคก็มีความมุ่งหมายต่ออาหารประเภทสัปปายะ คือฉันลงไปแล้วเป็นเครื่องสนับสนุนความ پاکเพียรโดยถ่ายเดียว และพอยังขั้นนี้ให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ได้ต้องการความเอร็ดอร่อยในรสในชาติของอาหารประเภทนั้น ๆ ซึ่งเคยรับมาแล้วอย่างจำเจ ไม่เห็นได้รับความวิเศษวิโสประการใดเลย จึงตัดออกจากความที่เคยเป็นมานั้น เข้าสู่ความเป็นอาหารสัปปายะสะดวงสบาย ฉันลงไปแล้วเป็นคุณต่อจิตใจ ไม่เป็นโทษต่อจิตใจ และไม่ เป็นเครื่องส่งเสริมร่างกายให้มีกำลังมากขึ้นเพื่อทัฬหะจิตใจ ให้ดำเนินได้ด้วยความลำบากลำบาก

บุคคลสัปปายะ คบค้าสมาคมก็มีตั้งแต่ผู้ปฏิบัติเพื่อที่จะหลุดพ้น อันเป็นความรู้ความเห็นประเภทเดียวกัน จึงคบค้าสมาคมกันได้ด้วยความสนิทตายใจ ประหนึ่งอวัยวะเดียวกัน ไม่เคยสนใจว่าท่านองค์นั้นมาจากชาตินั้นวรรณะนั้นฐานะนั้นเป็นต้น สนใจแต่ว่า

เป็นที่ไวใจซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องส่งเสริมสติกำลังศรัทธาความเพียรหรือปัญญาทุกแห่งทุกมุม ที่จะให้มีกำลังมากขึ้นเพราะการคบค้าสมาคมหรือสนทนาซึ่งกันและกันเท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทำไมธรรมที่มุ่งที่ปรารถนาอยู่อย่างเต็มใจ และสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะส่งเสริมธรรมที่ปรารถนาให้มีกำลังมากขึ้นโดยลำดับแล้ว ธรรมเหล่านี้จะไม่เจริญรุ่งเรือง ก็เลสจะไม่ค่อยเหือดแห้งหมดไปได้อย่างไร ก็เลสต้องค่อยหมดไป ธรรมที่พึงปรารถนา นับตั้งแต่สมาธิธรรมคือความสงบร่มเย็นภายในจิตใจ ไม่พึงชานรำคาญ วุ่นวายส่ายสไปตามอารมณ์ที่เคยเป็นมาซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ เหมือนอย่างที่เคยเป็นมา และฝึกฝนในธรรมอันเป็นอารมณ์เครื่องแก้กิเลสอาสวะซึ่งเป็นสิ่งที่สกปรกนั้นโดยลำดับลำดับ ในทำอริยาบถต่าง ๆ และสถานที่ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา

ธรรมทั้งหลายที่จะพึงปรากฏขึ้น ใครเป็นผู้มีเจตนา ใครเป็นผู้มุ่งมั่นต่อธรรมเหล่านั้น ใครเป็นผู้คิดดำริแง่ต่าง ๆ แห่งธรรมที่จะให้เป็นไปตามธรรมที่ตนต้องการนั้นก็คือใจ ใจเป็นผู้ดำเนิงาน ใจเป็นผู้ประสงค์ที่จะรู้จะเห็นในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น ควรละ ควรถอน ใจจึงต้องรู้ทั้งกิเลสที่หมดไปมากน้อยภายในจิตใจ และรู้ทั้งธรรมที่ปรากฏขึ้นมากน้อยภายในจิตใจ มีสมาธิธรรมเป็นต้น โดยลำดับลำดับ

นี่คือทางดำเนินของผู้จะรื้อภพหรือชาติ รื้อวัฏสงสาร รื้อกองทุกข์ทั้งหมด ซึ่งเคยแบก เคยหามเคยสัมผัสสัมพันธ์กันมาแต่กับใดก็กลับไปใดก็ตาม มีใจเป็นตัวการสำคัญ ที่ฝังเชื่อไว้ภายในตน เพื่อจะตั้งป่าช้าในภพนั้นภพนี้ มีวิบากคือผลที่จะให้สัตว์ทั้งหลายได้รับความสุข ความทุกข์มากน้อย ตามวิบากของตนในภพชาตินั้น ๆ

สิ่งเหล่านี้ค่อยหมดไปโดยลำดับ เพราะอำนาจแห่งการต่อสู้การบำเพ็ญ ชำระล้างภายในจิตใจ ผู้แสดงก็เป็นศาสดาองค์เอก เอกทั้งอุบายแนะนำสั่งสอนต่าง ๆ เอกทั้งพระจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ผู้ฟังก็ฟังเพื่อธรรมอันเอก เพราะฉะนั้นดีต่อดี จริงต่อจริง เข้ามาประสานกันจึงบอกกันเข้าเป็นความจริงล้วน ๆ ได้อย่างเต็มสัดเต็มส่วนไม่มีสงสัย ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏอย่างเด่นชัดในตำรา ซึ่งออกมาจากปัจจุบันของแต่ละองค์ ๆ ที่ได้ลำดับรับฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วบำเพ็ญอย่างถึงใจ จนได้บรรลุมรรคผลนิพพานขึ้นมาเป็นลำดับลำดับ กลายเป็น พุทธิ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ของโลกได้อย่างเปิดเผย

ธรรมเหล่านี้ไม่ใช่ธรรมสักแต่คำพูด ไม่ใช่ธรรมคาดคะเนเดา ไม่ใช่ธรรมลวงโลก แต่คือธรรมของจริง เราอยากทราบธรรมของจริงนี้ประจักษ์ใจ ให้พึงปฏิบัติตามพระโอวาท

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ชี้ไว้แล้วโดยถูกต้องทุกแง่ทุกมุม น้ำหนักของธรรมที่จะให้เป็น ที่อบอุ่น เป็นที่แน่ใจและเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างเต็มภูมิฐานของใจนั้น จะเกิดขึ้นจากความจริงที่เนื่องมาจากการปฏิบัติล้วน ๆ

สำหรับความจำนั้นได้แก่การศึกษาเล่าเรียนมามากน้อย นั้นเป็นความจำ ไม่สามารถที่จะทำความหนักแน่นมั่นคงและเป็นที่น่าใจให้แก่ผู้ที่จดจำมาได้มากน้อยนั้นเลย เพราะการเรียนมานั้นเรียนมาเพื่อจะรู้วิธีการดำเนิน คือภาคปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติการเรียนก็เป็นเพียงความจำ ความจำนั้นก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อันใดที่จะให้ความสงบสุขเย็นใจเป็นต้น เกิดขึ้นแก่ตน ก็เลสประเภทใดก็ตามซึ่งเคยมีอยู่ภายในจิตใจ จะไม่ร่อยหรอไปบ้างเลย แม้แต่นิด นอกจากจะเป็นการสร้างกิเลสความยึดมั่นถือมั่นสำคัญตน ว่าจดจำหรือเรียนได้ มากน้อยเท่านั้น เลยขัดกับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเพื่อแก้เพื่อถอดถอนกิเลส อาสวะไปเสีย โดยเจ้าตัวไม่รู้

เพราะฉะนั้นเรื่องความจำที่เราศึกษาเล่าเรียนมามากน้อยนั้น จึงเป็นเพียงเป็นปาก เป็นทางหรือเป็นปทัฏฐานเบื้องต้นที่จะให้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติ จึงไม่เป็นที่แน่ใจ เป็นที่น่าใจได้ เป็นที่น่าตายใจได้ เราจึงต้องปฏิบัติเพื่อความจริง ความจำกับความจริงนั้น ต่างกันอยู่มาก ในภาคปฏิบัติเท่านั้นที่สามารถจะทราบได้ในแง่ทั้งสองนี้อย่างประจักษ์ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้ปฏิบัติ ผลเกิดขึ้นจากการปฏิบัติคือความรู้จริงเห็นจริงเป็นขั้น ๆ ประจักษ์กับตน

เพราะการศึกษามานั้นเป็นแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เป็นเข็มทิศทางเดินที่ถูกต้องแล้ว ผู้ปฏิบัติตามเข็มทิศทางเดินด้วยความถูกต้อง ย่อมจะถึงผลเป็นที่พอใจเป็นขั้น ๆ ภูมิ ๆ ไปโดยลำดับ และเป็นความจริงประจักษ์ใจไม่หวั่นไหว ทำเจ้าของให้เป็นที่น่าใจนับแต่ขั้น สมานธิ เพียงจิตสงบเท่านั้น เราก็ตราบได้ชัดว่า ความสงบนี้ก่อให้เกิดความสุขได้แก่เรามาก น้อยเพียงไร มีความเย็นใจ มีความเบาใจ มีความสว่างไสวอยู่ในจิตใจ แล้วปรากฏ เป็นความอบอุ่นแน่ใจขึ้นในขณะที่จิตมีความสงบนั้น นี่เป็นที่แน่ใจสำหรับตนเอง แม้ผลที่ ปรากฏนี้จะค่อยจืดจางเลือนรางไปเพราะการปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ แต่สักขีพยานแห่งผลที่เคยได้ปรากฏกับตนนี้แล้วจะไม่ลบเลือนไปไหนเลย นี่จึงชื่อว่าความจริง

ปกติของจิตจะสร้างตั้งแต่วัฏจักรวัฏวน สร้างแต่พิษแต่ภัยด้วยความคิดปรุงแต่ง ๆ ไม่หยุดไม่ถอยไม่มีเวล่ำเวลา ทั้งกลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอน นี่เป็นอัตโนมัตินิยามของกิเลส ที่ผลิงานให้แก่สัตว์โลกได้รับความทุกข์ความลำบากเรื่อยมา เป็นเช่นนี้ทุกหัวใจของสัตว์

โลก เป็นแต่เพียงว่าเจ้าตัวไม่ทราบเท่านั้น จึงต้องอาศัยหลักการปฏิบัติเพื่อจะแก้จะถอดจะถอน จะระงับความคิดความปรุงอันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหลายนี้ ให้ปรากฏความเป็นธรรมขึ้นมา ด้วยวิธีการอันเป็นธรรม

งานของเรที่ทำนั้นแลเรียกว่าวิธีการที่เป็นธรรม ผลที่เกิดขึ้นจากงานที่เราทำ ปรากฏเป็นความสงบเย็นใจขึ้นมาตามขั้นตามภูมิของตน จนมีความแน่นหนามั่นคง นี่เป็นผลขึ้นมาโดยลำดับ ๆ จะปรากฏขึ้นที่ใจ ใจเป็นภษณะ ใจเป็นผู้รับทราบธรรมทั้งหลายมีมากน้อย หยาบละเอียด จนถึงขั้นวิมุตติสูงสุดหลุดพ้น อัจฉรย์อย่างยิ่งไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน ก็มีใจเท่านั้นเป็นผู้จะสัมผัส เป็นผู้จะรับทราบ เป็นผู้จะรับเป็นภษณะอย่างเต็มภูมิของตนและเต็มภูมิของธรรม ไม่มีสิ่งใดที่จะรับทราบธรรมได้ยิ่งกว่าใจ ใจจึงควรได้รับการอบรมด้วยธรรมเสมอ

ข้อคิดใดก็ตามถ้าเป็นข้อคิดความคิดที่จะทำให้เกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ได้รับความทุกข์ ความคิดนั้นเราอยากจะทำร้ายทั้งร้อย เป็นกลมายาหรือกลอุบายการกระทำของกิเลสทั้งมวล ความคิดความปรุงใดแม้จะลำบากในขณะที่คิดที่ปรุงด้วยเจตนา ดังเราทั้งหลายประกอบความพากเพียร ต้องถือจิตเป็นตัวงาน ย่อมจะได้รับความทุกข์ความลำบากเช่นเดียวกัน แต่ผลปรากฏเป็นความสงบสุขเย็นใจขึ้นมาและความสว่างกระจ่างแจ้ง เห็นเหตุเห็นผลตามหลักความจริงของสัจธรรม ซึ่งเป็นธรรมของจริงมาตั้งเดิมโดยลำดับ จนรู้แจ้งแทงทะลุ ความลำบากเหล่านี้ไม่จัดว่าเป็นฝ่ายผิด จัดว่าเป็นงานเครื่องปราบปรามกิเลส

เฉพาะอย่างยิ่งเราเป็นนักปฏิบัติ ขอให้ถึงงานนี้จับงานนี้อย่าปล่อยวาง เช่นเดียวกับเราเข้าสงครามอย่าปล่อยอาวุธ อย่าเปลือยตัว อย่าเที่ยวเพลิดเพลิน ให้มีความระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ไม่อย่างนั้นจะโดนข้าศึกปราบปรามให้แหลกทั้ง ๆ ที่เราต้องการชัยชนะ ก็จะไม่เหลือแต่ซากกระดูกเท่านั้นไม่มีสิ่งใดที่ปรากฏว่าเป็นของดีขึ้นมาเลย

นี่การประกอบความเพียรเพื่อต่อสู้กับกิเลสทุกประเภท ให้พึงทราบว่ากิเลสนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดแหลมคมมากกว่าสิ่งอื่นใดภายในจิตใจของสัตว์โลกที่มีกิเลส และการปราบปรามการแก้ไขต้องเป็นสิ่งที่ยากเกินสิ่งอื่นใดอีกเช่นเดียวกัน จึงเป็นเหมือนกับเราเข้าสงคราม จะเปลือยตัวอ่อนแอไม่ได้ ต้องใช้ความเข้มงวดกวดขันอยู่ทุกอาการ มีท่าระวังตนด้วยสติ ทำคิดอ่านด้วยปัญญาที่จะถอดถอนกิเลสหรือปราบปรามกิเลสอยู่โดยสม่ำเสมอผู้นั้นแลเป็นผู้มีหวังจะได้ชัยชนะในสงครามล้างโลกภายในจิตใจให้สิ้นซากลงไป กลายเป็น

ผู้หมดป่าช้าทั้ง ๆ ที่จิตที่เคยเป็นนักจับจองป่าช้าก็ยังครองตัวอยู่ทั้งรู้ ๆ เห็น ๆ นี้แล แต่ชากป่าช้าหมดไปแล้ว

เชื้อของป่าช้าก็หมดไปแล้วภายในใจ เหลือแต่ใจล้วน ๆ ไม่มีป่าช้า ไม่มีชากแห่งกิเลสทั้งหลายเหลืออยู่ นั่นคือท่านผู้บริสุทธิ์ นั่นคือท่านผู้ปลงป่าช้าได้แล้วภายในจิตใจ รู้ชัดโดยไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ขึ้นมาก็ตาม พระสาวกองค์ใดที่ได้บรรลุธรรมตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ด้วยข้อปฏิบัติของตนก็ตาม จะไม่ถามผู้หนึ่งผู้ใดให้เสียเวลาลำเวลาให้ขายใจ เพราะไม่มีความโง่จะขายแล้วภายในจิต ซึ่งเต็มไปด้วยความฉลาดแหลมคมและบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว ธรรมอยู่ที่นี้ เอาให้จริงให้จัง

การพิจารณาลึกลงไปทำอะไรทะเลาะแหวะ ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมทะเลาะแหวะ ไม่ใช่ธรรมอ่อนแอ ความอ่อนแอก็ดี ความขี้เกียจขี้คร้านก็ดี ความมักง่าย ความสะเพร่าก็ดี ราคะความกำหนัดยินดีในอารมณ์ต่าง ๆ ก็ดี นี่คือตัวกิเลสทั้งหมด โทสะ ความหงุดหงิดภายในจิตใจ โมหะความลุ่มหลงฝังจมอยู่ภายในใจสุขอยู่ตลอดเวลา จนหาเวลาที่ปัญญาจะแยบออกมาไม่ได้ก็คือเรื่องของกิเลสทั้งหมด

สิ่งเหล่านี้แลเป็นเครื่องครอบงำจิตใจของสัตว์โลก ให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก เราอย่าเข้าใจว่าดินฟ้าอากาศมาทำให้ทุกข์ ความหิว ความกระหาย ความขาดตกบกพร่อง ปัจจัยเครื่องอาศัยต่าง ๆ ภายในร่างกายมาทำให้เราเป็นทุกข์ อันนี้ยอมรับกันทั้งโลก แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงสัมผัสสัมผัส เพราะธาตุขันธ์นั้นเป็นกอง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทำไมจะไม่ผ่านสิ่งที่เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตมาด้วยกันนั้น ต้องผ่าน สาวกทั้งหลายก็ผ่านเป็นเช่นเดียวกับเรา ๆ ท่าน ๆ แต่สำคัญที่จิตไม่มีความยึดความถือ รู้เท่าทันกับสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ ธรรมชาตินั้นแม้จะอยู่ในท่ามกลางแห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นเหมือนกงจักรพัดผันอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ไม่ได้เป็นกงจักร เพราะจิตเป็นวิวิฏจักรแล้ว จึงอยู่ในท่ามกลางแห่งขันธ์ด้วยความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น ไม่มีขันธ์ใดที่จะเข้าไปแทรกไปสลายความบริสุทธิ์นั้น ให้เป็นอย่างอื่นได้เลย นั่นละธรรมแท้เป็นอย่างนั้น

อย่าคิดว่าธรรมแท้อยู่ที่ไหน ให้คิดว่าธรรมแท้นั้นอยู่ที่ความเพียรเป็นพื้นฐาน ความอดทนสำหรับพยายามเป็นพื้นฐาน ความอดความทนเหล่านี้เป็นพื้นฐาน ที่จะให้เกิดอรรถ เกิดธรรมขึ้นมาโดยลำดับ เราอย่าคิดว่ามรรคผลนิพพานจะอยู่ในที่อื่นใดที่ไหนซึ่งเป็นตามความคาดคะเน ส่วนมากเป็นเรื่องของกิเลสพาให้คาด พาให้ดันเดา แล้วก็สร้าง ความท้อแท้ อ่อนแอ ความหมดกำลังวังชา ความเฉื่อยชาของใจ ให้แก่ใจได้รับความลำบากอยู่

อีกนั่นเอง มีแต่กลมาฆของกิเลสทั้งนั้นล่อมเต็มอยู่ในจิตใจ ถ้าไม่ได้ปฏิบัติเราจะไม่ทราบสิ่งเหล่านี้ได้เลย ต้องปฏิบัติ

สติปัญญาเป็นสำคัญที่จะพิสูจน์สิ่งเหล่านี้ มีความเพียรเป็นเครื่องหนุนหลัง มีความอดทนเป็นเครื่องสนับสนุนให้ต่อสู้ไม่ถอยหลัง พระพุทธเจ้าของเราไม่ได้ตรัสรู้ด้วยความท้อแท้อ่อนแออันเป็นเรื่องของกิเลส ไม่ได้ทรงท้อถอยซึ่งเป็นเรื่องของกิเลส ความอดทนก็รวมอยู่ในพระพุทธเจ้า ความเป็นนักต่อสู้ก็อยู่ในพระพุทธเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างบรรดาความเป็นธรรมเพื่อความหลุดพ้น เพื่อความเป็นผู้ประเสริฐแห่งความเป็นศาสนาอยู่กับพระพุทธเจ้าทั้งมวล จงนำคติตัวอย่างร่องรอยอันดีนั้นเข้ามาเป็นสมบัติของตน ยึดไว้อย่างได้ปล่อยวาง กิเลสอาสวะจะหนายิ่งกว่าภูเขาทั้งลูกจะไม่พันเครื่องมือที่พระองค์ประทานให้นี้ เป็นผู้ทำลายให้แตกกระจายออกไปจากจิตใจนี้ได้เลย

เราเกิดในโลกเคยเกิดมานาน ไม่ต้องพูดถึงเรื่องอดีตที่เคยผ่านมาแล้วว่า เคยเป็นภพใดชาติใดก็ตาม เพียงชาติปัจจุบันนี้ธาตุขันธ์ของเราเป็นอย่างไร เดินเข้าไปโรงพยาบาลจะเห็นตั้งแต่ป่าช้าผีดิบเคลื่อนกล่นวุ่นวายสาหัสแล้ว ดิ้นรนกวัดแกว่งกระเสือกกระสนไปด้วยความเจ็บปวดแสบร้อนด้วยโรคภัยไข้เจ็บประการต่าง ๆ เต็มไปหมดทุกห้องทุกหับทุกเตียง ผู้เข้าไปเยี่ยมคนไข้ก็น้ำเศร้าเหงาหงอย นั้นเป็นอย่างไร นี่คือกอง อนิจจัง ทุกขัง อนตฺตา คือกองทุกข์ ควรจะเป็นพยานได้เป็นอย่างดีแล้วในปัจจุบัน

เราเองก็ไม่ได้เข้าโรงพยาบาลนั้น แต่ก็ยังได้ต้องบำบัดรักษาตนด้วยหยูกด้วยยา เท่ากับว่าเราอยู่โรงพยาบาลของสถานที่ที่เราพักอยู่ หรืออยู่ในกุฏิในศาลา พยาบาลด้วยหยูกด้วยยา ไม่เช่นนั้นก็ต้องลำบากลำบาก ต้องบรรเทากันไปเช่นนี้เห็นประจักษ์ นี่เป็นส่วนธาตุส่วนขันธ์ ความบกพร่องในปัจจุบันทั้ง ๔ คือเครื่องนุ่งห่มใช้สอยอาหารการบริโภคขาดหยูกขาดยา เพียงเท่านี้ก็แสดงความทุกข์ให้เราเห็นอยู่แล้วตั้งแต่ต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน เราจะสงสัยไปที่ไหนอีกว่าธาตุขันธ์อันนี้จะเป็นหอปราสาทราชมณเฑียร เป็นพรหมโลก เป็นนิพพานให้เห็นได้รับความสุขความสบายพอจะเปล็ดเปล็นรีนเริงกับมันเสียจนลืมนื้อลืมนิ้ว อันเป็นเรื่องของการถูกกล่อมจากกิเลสให้หลับสนิทมดจมโดยไม่รู้สีกตัว นี้พูดถึงเรื่องธาตุเรื่องขันธ์

อ้าว พูดถึงเรื่องจิตใจ มีเวลาไหนกาลใดขณะใดบ้างที่เราได้รับความอิสระเสรี มีความสะดวกสบาย ไม่มีเรื่องมีราวก่อวนภายในจิตใจ เพราะอำนาจของกิเลสเป็นทำงานผลิตทุกข์ขึ้นมาเหยียบย่ำทำลายจิตใจของเรานั้น ไม่ความโลภก็ต้องความโกรธ ไม่ความ

พอใจก็ความไม่พอใจ ไม่รักก็ชังกำหนดยินดีติดนั้นติดนี้อยู่เช่นนี้ ซึ่งเป็นการสร้างเหตุเพื่อผลให้เกิดความทุกข์ร้อนเหยียบย่ำทำลายภายในจิตใจของตนอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่มียาแก้ ไม่มีเครื่องสังหาร

นี่ก็ให้เห็นชัด ๆ อยู่แล้วว่า ใจที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ด้วยอำนาจของกิเลสให้ความสุขแก่เราอย่างไรบ้าง นอกจากสร้างความไม่สมหวังให้เราอยู่ตลอดเวลา หากจะมีความสุขบ้าง ก็เป็นเรื่องที่เสก ๆ สรร ๆ ปั่นยอ ด้น ๆ เตะ ๆ เกาหมัดกันไปตามโลกตามสงสารเท่านั้น ความจริงแล้วมันมีตั้งแต่เหยื่อล่อปลา กิเลสหาเหยื่อมาล่อคนใจให้ติดจมไปเท่านั้น

เอ้า ถ้าเราอยากทราบสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นเหยื่อล่อ แก้งใจ ฝันไปตามหลักธรรมที่เป็นเครื่องต่อสู้อกิเลส เราอย่าคล้อยตามกิเลส จะไม่ใช่เป็นเครื่องต่อสู้อ จะเป็นเรื่องยอมจำนน กิเลสมันพาให้รัก รักเพราะเหตุผลกลไกอันใด นี่คือการต่อสู้อหรือการพิสูจน์หาความจริงกัน รักรูป รูปไหน รูปนั้นมีความพิเศษหรือวิเศษวิโสมาจากรูปทั้งหลายในโลกนี้หรือ วิเศษวิโสไปจากรูปของเราที่เป็นรูปดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นกองทุกข์นี้ไปอย่างไรบ้าง รูปนั้นแยกแยะออกดูให้ดี มีอันใดเป็นพิเศษพอที่จะให้ลุ่มให้หลง ให้เกิดความรักความกำหนัด ยินดี

คลีคลายเข้าไปตั้งแต่หนัง ผิวหนังภายนอก คันเข้าไปถึงเนื้อถึงเอ็นถึงกระดูก ทุกอวัยวะภายในจะเต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทั้งนั้นตามหลักความจริง นอกจากกิเลสมันเสกสรรปั้นยอ มันกล่อมล่อสัตว์โลกด้วยความป็นอรรถป็นธรรม ป็นเกลียวกันกับความจริง หลอกหลวงว่าเป็นของสวยของงาม ของน่ากำหนัดรักใคร่ยินดี ว่าเป็นเราเป็นของเรา ถ้าได้มาเป็นของเราแล้วจะเป็นที่พึงใจ นี่คือการหลอกหลวงของกิเลสทั้งนั้น เมื่อได้เข้ามาแล้ว เป็นอย่างไร อยู่โดยลำพังใจของเรากับเรานั้นก็ทะเลาะกันอยู่แล้ว มีสองคู่ครองเข้ามาอีกก็เริ่มมาทะเลาะกันอีกยุ่งไปหมด ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสจับหัวชนกันทั้งนั้น มีความสุขที่ตรงไหน นี่การพิจารณาคือการต่อสู้อต้องใช้วิธีการอย่างนี้

เอ้า แยกเข้าไปจนกระทั่งมันแตกกระจายกระจายลงไป กระดูกท่อนี้หรือเป็นที่พึงใจ เนื้อชิ้นนี้หรือเป็นที่พึงใจของเรา เราจึงรักจึงกำหนัดยินดีเอนักหนา เอ็นเส้นนี้หรือเป็นที่พึงใจ อาหารใหม่ อาหารเก่า ตับไตไส้พุงอันนี้หรือเป็นที่พึงใจของเรา เราถึงรักถึงชอบเอนักหนา เราถึงได้เชื่อความรักความชอบนี้จนลืมนื้อลืมนิ้ว ลืมบุญลืมนบาป ลืมอะไร ๆ ไปเสียหมด เอ้าดูให้ดีให้จริงตามหลักธรรม หลักธรรมจะต้องลบล้างความจอมปลอมทั้งหลายเหล่านี้ให้หมดไปได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจอมปลอม เป็นสิ่งหลอกหลวงเป็นสิ่ง

เสกสรรปั้นยอขึ้นมาอันหาความจริงไม่ได้ จึงหาความสุขเพราะการหลงสิ่งเหล่านี้ไม่ได้
คนเรา

เมื่อได้ค้นให้เห็นตามหลักความจริงนี้ไปโดยลำดับลำดับแล้ว ใครจะกล้ายึดมั่นถือ
มั่นละ กระจกก็ทราบว่กระจกเสียแล้ว เป็นสมมุติขั้นหนึ่ง เนื้อหนังมังสาตั้งแต่ละอย่าง ๆ
ข้างบนข้างล่างด้านขวางสถานกลาง ภายนอกภายใน เต็มไปด้วยป่าช้าผีดิบทั้งเก่าทั้งใหม่
ถ่ายเทกันไปอยู่ตลอดเวลา เามาเป็นสาระแก่นสารเป็นที่รักใคร่ชอบใจได้ที่ไหน นี่ปัญญา
ค้นคว้าวางไปให้เห็น

ค้นแล้วค้นเล่า พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า เปิดออกมาเรื่อย ๆ ชุุดค้นลงไปเรื่อย ๆ
ทำไมจะไม่ถึงแก่นแห่งความจริงตามหลักธรรมเล่า เมื่อได้พิจารณาให้เห็นตามหลักความ
จริงไปโดยลำดับ จิตย่อมมีความสว่างแผ่เผย มีความมองจากล้าหาญ มีความเชื่อต่อความ
จริง และมีความเห็นโทษในความจอมปลอมที่เคยเชื่อมาเป็นเวลานาน อันเป็นเรื่องของ
กิเลสหลอกลวงไปโดยลำดับเช่นเดียวกัน แล้วปล่อยวางได้ ไม่ต้องบอกให้ปล่อย เมื่อเห็น
โทษตามหลักความจริงอย่างถึงใจแล้ว ทำไมจะไม่ปล่อยโทษ คนเราไม่ต้องการหาโทษหา
ทุกข์นี่นะ หากค้นหาประโยชน์หาความสุขความสบายทั้งนั้น

กาลที่เคยเป็นมานั้นมันเคยเอาความสุขความสบายมาให้เราที่ไหนบ้าง การแก่ง
เหล่านี้ให้เห็นตามหลักความจริงของธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ มีตั้งแต่เรื่องจะสั่งสม
ความสุขความสบาย ความหายกังวลทุกแง่ทุกมุม ตัดภาระอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ซึ่ง
หนักอึ้งอยู่ในจิตใจออกไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งจิตดีขึ้นมาเป็นอิสระเสรี เพราะหมด
ความเชื่อใจทั้งหลายจากสิ่งจอมปลอมเหล่านั้น ด้วยความจริงของธรรมที่รู้ได้เห็นแล้ว
แล้วเราจะว่าอย่างไรเมื่อมันเป็นเช่นนั้นแล้ว มันจะทนจมอยู่กับมันได้อย่างไรเมื่อรู้จริงเห็น
จริงอย่างนี้แล้ว มันต้องถอดต้องถอนโดยหลักธรรมชาติไม่ต้องไปบังคับ นอกจากเหตุ
เท่านั้นจะต้องต่อสู้กันเหมือนกับบังคับ เรียกว่าบังคับในสงคราม

สงครามอันหนึ่ง ฝ่ายศัตรูมันป้อนเรื่องเข้ามา ปลอมเรื่องเข้ามาหลอกเข้ามาด้วยกล
นั้นอุปายนี้ นี่หมายถึงพวกข้าศึก เราซึ่งเป็นผู้ต่อสู้ข้าศึกนำของจริงคือสติ ปัญญา ศรัทธา
ความเพียรนี้เข้าไปต่อสู้ พินิจพิจารณากันจนเห็นแจ้งตามความจริงแล้ว ปล่อยวางลงโดย
ลำดับ ๆ

เราอย่าพูดแต่ว่ารूपหยาบ ๆ นี้เลย แม้แต่สิ่งละเอียดซึ่งเป็นอาการออกมาจากจิต

จากกาย เช่น เวทนาทางกาย เวทนาทางจิตทั้งสุขทั้งทุกข์ทั้งเฉย ๆ ทั้งสัญญาความจำได้ หมายถึง เข้าใจว่าเป็นตนเป็นของตน สังขารความคิดความปรุงเรื่องราวต่าง ๆ จนหลอกเจ้าของได้ทั้งวันทั้งคืน เพราะสังขาร เพราะสัญญาผสมกันเข้าเป็นเรื่องเป็นราวมันก็รู้ได้หมด เมื่อรู้ได้หมดแล้วก็ทราบชัดว่านี่คือเจม้านั้นนั่น มันหลอกเราให้เป็นเนื้อเป็นตนเป็นเขาเป็นเราขึ้นมา เป็นของสวยของงาม เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาจริง ๆ สติปัญญาแทงทะลุไปหมดปรากฏแต่ความจริงล้วน ๆ สิ่งเหล่านี้ขาดสะบั้นออกจากใจไม่มีสิ่งใดเหลือ เป็นขึ้นโดยหลักธรรมชาติ เพราะการปฏิบัติเป็นผู้พาให้เป็น ที่เรียกว่าต้นเหตุพาให้เป็นผลเช่นนั้นขึ้นมา นี่ละการต่อสู้กับกิเลส

หนักหรือเบาก็ตามถือเอากิเลสเป็นประมาณ กิเลสหนักเอาให้หนัก กิเลสเบาหนักเราทอดยอ่อนแอ แสดงว่าถอยยอมจำนน ธรรมต้องให้หนัก ความเพียรให้หนัก ความอดทนให้หนัก สติปัญญาที่เป็นธรรมชาติบุกเบิกทางเพื่อไปด้วยความสะอาดกราบรื่น ไม่ถอยหลัง เอาให้หนัก สุดท้ายกิเลสก็พังทลายลงไป

ดังที่เคยกล่าวอยู่เสมอมาว่า อยู่ที่ไหนฆ่าแต่กิเลสทั้งนั้น เผากิเลสด้วยตปธรรม ไม่ว่าจะอยู่ทางจงกรม ไม่ว่าจะนั่งสมาธิภาวนา จะยืนจะเดินจะขบฉัน ไปมาที่ไหน การต่อสู้กิเลสภายในจิตใจด้วยสติปัญญาไม่มีเวลาลดละ จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือ ตัดเข้าไป ขาดสะบั้นเข้าไป ปล่อยเข้าไปเรื่อย ๆ ภาวะความกดถ่วงจิตใจก็หมดไปเรื่อย ๆ

จนกระทั่งสุดท้ายทำอะไรจะไม่รู้ว่า จิตนี้แลคือตัวการพาให้เกิดให้ตาย ตั้งป่าช้าที่นั่น ตั้งป่าช้าที่นี่ คลังแห่งป่าช้าก็คือจิตกับอวิชชามันฝังอยู่ภายในนี้ พังทลายลงไปที่ตรงนั้นด้วยสติปัญญา ขาดสะบั้นบรรดาที่เป็นสมมุติ อวิชชาที่เป็นสมมุติอันละเอียดสุดของไตรโลกธาตุ ซึ่งครองอยู่หัวใจสัตว์ ได้ถูกทำลายลงไปแล้วด้วยสติปัญญาอันทันสมัย เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ อวิชชาได้ดับไปแล้ว

ซากแห่งป่าช้า เชื้อแห่งป่าช้าที่ฝังจมอยู่ในใจที่พาให้เกิดที่นั่นที่นี่ ได้ถูกทำลายลงไปหมดแล้ว ที่นี้มีแต่จิตล้วน ๆ แต่ไม่มีซากแห่งป่าช้า ไม่มีป่าช้า เชื้อแห่งป่าช้าคืออวิชชาก็ไม่มี ซากที่เคยเป็นมาก็ไม่มีเห็นได้ชัดในปัจจุบันจิต นั่นเรียกว่าได้ชัยชนะแล้ว ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้ว่า การชนะสงครามคุณด้วยร้อยด้วยพันด้วยล้าน ไม่ได้ประเสริฐอะไรเหมือนผู้ที่ชนะกิเลสของตนภายในจิตเพียงผู้เดียวเท่านั้น เป็นผู้ประเสริฐสุด นั่นฟังซิ ความสุขใดก็ตามไม่มีสิ่งใดที่จะพิเศษสุด ยิ่งกว่าความสุขที่พ้นแล้วจากสมมุติทั้งหมด เป็นอิสระอย่างเต็มตัวภายในใจ

นี่ผลแห่งความเป็นนักรบของผู้เอาจริงเอาจัง เห็นโทษแห่งสิ่งที่เป็นโทษอย่างถึงใจ เห็นในสิ่งที่เป็นคุณอย่างถึงใจ แล้วรวมเป็นกำลังของน้ำใจให้เกิดความเพียรขึ้นอย่างถึงใจ ภูเขา ๗ ชั้นก็แตกกระจายถ้าความเพียรได้เต็มทีเข้าในจุดใดจะไม่มีอะไรเหลือ นี่ก็เลสจะ ให้นายยิ่งกว่ากำแพง ๗ ชั้น หรือหนายิ่งกว่าภูเขาก็กตามเถอะ นตฺถิ ปญญาสมา อภาภ ไม มีสิ่งใดที่จะรู้แจ้งแทงตลอดไปยิ่งกว่าปัญญานี้ได้ เพราะฉะนั้นปัญญาจึงสามารถแทงทะลุไป หมด บรรดาความมืดดำกำขาวทั้งหลายซึ่งเคยมีอยู่ภายในจิตใจเพราะอำนาจของอวิชชา ไม่มีเหลือเลย เหลือตั้งแต่ ญาณ อุทปาติ ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว วิชชา อุทปาติ วิชชาได้ เกิดขึ้นแล้ว อาโลโก อุทปาติ ความสว่างกระจ่างแจ้งรอบจักรวาลได้เกิดขึ้นแล้ว นั้นท่านกล่าวไว้แล้วใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตร กล่าวจากความรู้จริงเห็นจริงด้วยการ ปฏิบัติจริงของพระพุทธเจ้า

ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรนั้นอยู่ที่ไหนเวลานี้ ทุกข์อยู่ที่ไหนถ้าไม่อยู่ที่หัวใจของเรา ด้วยกัน สมุทัยคือกิเลสประเภทต่าง ๆ อยู่ที่ไหนถ้าไม่อยู่ที่หัวใจของพวกเรา มรรคคือ สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปो เป็นต้น จนกระทั่งถึงสัมมาสมาธิเป็นที่สุด มีอยู่ที่ไหนถ้าไม่มีอยู่ที่หัวใจของพวกเรา เมื่อมีอยู่ที่นี้ นิโรธคือความดับทุกข์จะดับที่ไหนถ้าไม่ดับที่ตรงนี้

เพราะฉะนั้นอัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ท่านแสดงนั้น ท่านถอดออกจากความเป็นจริงของพวกเราทุก ๆ ท่านมาสอนพวกเราให้มีความรู้แจ้งเห็นจริงโดยถ่ายเดียวเท่านั้นที่จะพึงได้รับ ฉะนั้นให้พากันเข้าใจ

จึงยุติการแสดงธรรมไว้เพียงเท่านี้